

**Становище за докторската дисертация на Стоян Ставру
„Човешкото тяло между въплътеността и конвенцията:
съвременни перспективи”**

от доц. д-р Марина Бакалова, ИИОЗ, БАН

Стоян Ставру, понастоящем доктор по право, е представил докторска дисертация на тема „Човешкото тяло между въплътеността и конвенцията: съвременни перспективи”, автореферат към дисертацията и автобиография. Впечатляващата теоретична и приложна дейност на докторанта е видна още на пръв поглед от неговата автобиография. Той има не само редица статии, но и няколко монографии по темата на дисертацията, както и участия в конференции и форуми с приложна насоченост.

Дисертацията е интердисциплинарна и е структурирана в два дяла: „Тялото като въплътеност” и „Тялото като конвенция”, всеки един от които се състои от две отделни глави. Дисертацията съдържа напълно задоволителна библиография, с която авторът изглежда че реално се е запознал по време своето изследване.

Целта на дисертацията е да прокара мост между когнитивните науки и правото посредством философска интерпретация, като така прокарания мост евентуално да послужи за вземане на бъдещи нормативни решения в областта на правото.

В първия дял от дисертацията, авторът определя две основни категории на тялото: тялото като схема и тялото като образ. Телесната схема се отнася до вътрешното усещане на тялото като неразривна цялост, което е под-персонално, дорефлективно и неволево. Телесният образ засяга проприорецепцията на съзнателно ниво. Той включва сетивното възприятие на собственото ни тяло, менталните ни представи, вярванията и емоционалното ни отношение към човешкото тяло, както и всичко, което научаваме за тялото отвън. Огледалните неврони правят проприорецепцията зависима от другите и допринасят за изграждането на телесния образ в зависимост от външните стимули, чуждите идеи и пр. Едновременното функциониране на телесния образ и телесната схема прави възможно телесната саморефлексия и чувството за идентичност.

Теза на автора, доколкото разбирам е, че съществува социално нормативна тенденция телесният образ да се еманципира от телесната схема и да се промотира в социалното пространство без съобразяване с изначалното предсъзнателно самоусещане на тялото. Част от този натиск идва от юридическите конвенции за човешкото тяло.

Поради откъсването на телесният образ от телесната схема, по подразбиране възникват проблеми с идентичността и отчуждаване от себе си като личност. Авторът апелира към реабилитиране на единството на тяло и душа посредством вземане под внимание на телесната схема, когато се създават обществени и юридически договорености.

Моята оценка на дисертацията е следната. Дисертацията има два основни плюса. Централното качество на дисертацията е, че е направено мащабно изследване, придружено с адекватно разбиране и обективно представяне на материала. Изследването също така не е затворено в рамките на определена традиция, а е действително широкомащабно. Трябва да се подчертае, че подобни изследвания, както по своята мащабност, така и по своята обективност, са рядкост в България. Второто предимство на дисертацията е че е написана много увлекателно, на места художествените форми са дори прекалени за един дисертационен труд. Това е предпоставка за издаването на четивна книга въз основа на дисертацията, достъпна и интересна за широката публика.

Въпреки това, в дисертацията има и някои проблеми. Най-сериозният от тях е, че не става ясно защо е необходимо да се прокара мост между когнитивните изследвания на тялото и юридическите норми за тялото. Поради това, точното послание на дисертацията за мен остана неясно. Авторът твърди, че тялото поставя основата за взаимно разбиране между хората, емпатията е основана на предрефлексивната реакция на тялото – това е само заченка на връзката между двата дяла на дисертацията, но не и на някакъв проблем. Дори и след изчитане на дисертацията аз не разбрах защо е нужно да се прокара мост между имнтимната сфера на невидимото тяло и тялото като обект на правни, медицинки или етически норми. В мен все още остава убеждението, че правото лежи върху функциониращи практични конвенции, които не могат да бъдат универсално функциониращи ако са натоварени с прекалено богатото съдържание на вътрешните усещания.

Разбира се апелът към толерантност към вътрешния свят на човека притежаващ различно тяло (за да го разберем като Друг) е важен. Да предположим, че е важен от етическа гледна точка и юридическата нормативност би допринесла за подобряване на етическото отношение към различното тяло. Но защо за поощряване на подобна толерантност ни е нужен мост от когнитивната наука към правото? Какво представлява тази по-широкоспектърна телесност, която трябва да се допусне юридически според Стоян Ставру, какво ще спечелим от това допускане и какво ще загубим от него? Ако авторът реши да публикува дисертацията си, той трябва да обясни детайлно какъв е

основният проблем, който решава с този текст, защо е проблем, и да се връща към него често в целия текст.

Според мен отношението между телесната схема и конвенцията за тяло представлява интерес в областта на философия на изкуството: това са два свята, от които творецът и интерпретаторът на изкуството черпят. Не съм срещала тази идея във философия на изкуството до този момент и мисля, че тя ще бъде полезна там. Впечатли ме също така идеята за задълбочаване на рефлексивното ни (само)познание посредством отчитане на телесната схема. От епистемологическа гледна точка това е оригинална идея, защото рефлексивното познание се разбира обикновено като подчинено само на принципа на кохерентност. Това далеч не са единствените интересни идеи, която открих за себе си в дисертацията на Стоян Ставру, но бих предпочела ако текстът да бъде пронизан от общ проблем и читателят имаше усещането, че стои пред един цялостен аргумент на авторът в полза на неговата теза.

Въпреки критичните ми бележки, считам че това изследване далеч надминава по качество, мащаб и интелигентност среднестатистическите докторски трудове и авторът Стоян Ставру категорично заслужава въз основа на него да получи за втори път академичната степен доктор. Аз ще гласувам „за” и препоръчвам другите членове на журито да направят същото.